

De Haviltex-maatstaf.

Ja, maar

1. Inleiding.

Hoe vaak komt het niet voor dat partijen van mening verschillen over wat is en wordt bedoeld. Ja maar...? In dit artikel wordt een omschrijving gegeven over het onderwerp uitleg van overeenkomsten, verklaringen en mededelingen die (beoogde) contractspartijen elkaar doen.

In de rechtspraak gaat het om een bonte schakering van gevallen. Is er sprake van een tot stand gekomen overeenkomst of niet? Hoe moet een contractsbepaling worden uitgelegd? Maakt het verschil of sprake van commerciële partijen? Wordt de rechtspositie van derden beïnvloedt, zoals bij een cao? Hoe moet een pensioenreglement worden uitgelegd? Een testament? Een akte van splitsing? Hoe een specifieke bepaling in Algemene Voorwaarden? Maakt het verschil om welke overeenkomst het gaat, bijvoorbeeld een vaststellingsovereenkomst, een overeenkomst van opdracht, een aandeelhoudersovereenkomst, een koopovereenkomst?

De vraag is hoe in een overeenkomst de verhouding tussen partijen is geregeld en of dit contract een leemte laat, die op grond van redelijkheid en billijkheid moet worden aangevuld. Op zich zelf zijn uitleggen en aanvullen twee van elkaar te onderscheiden leerstukken, maar zij hebben een logische volgorde en overgang is vloeiend. De vraag of een contract een leemte bevat is immers ook een vraag van uitleg.

Het zal duidelijk zijn dat de veelvormige casuïstiek voer voor juristen is. Gelukkig is het gezonde verstand een goede leidraad.

2. Maatstaf.

Volgens vaste jurisprudentie geldt bij de uitleg van mondelinge of schriftelijke overeenkomsten alsmede bij de uitleg van wilsverklaringen en mededelingen die (beoogde) contractspartijen elkaar doen en bij de beantwoording van de vraag of en in welke zin een overeenkomst tot stand is gekomen, de Haviltexmaatstaf. Volgens deze maatstaf dient uitleg niet plaats te vinden op grond van alleen maar de taalkundige betekenis van de bewoordingen waarin het contract of de betrokken wilsverklaring of mededeling is gesteld (alhoewel die taalkundige betekenis vaak wel van groot belang is), maar komt het aan op de zin die partijen in de gegeven omstandigheden daaraan redelijkerwijs mochten toekennen en op hetgeen zij te dien aanzien over en weer redelijkerwijs van elkaar mochten verwachten. Daarbij zijn de omstandigheden van het concrete geval, gewaardeerd naar hetgeen de maatstaven van redelijkheid en billijkheid meebrengen, van beslissende betekenis.

Daarbij kan mede van belang zijn tot welke maatschappelijke kringen partijen behoren en welke rechtskennis van zodanige partijen kan worden verwacht.

Met de omstandigheden van het concrete geval wordt bedoeld op de omstandigheden ten tijde van het aangaan van de overeenkomst, doch dat sluit niet uit dat bij de uitleg mede wordt gelet op zich later voordoende omstandigheden voor zover voor de uitleg relevant. Met name het gedrag van partijen bij de uitvoering van de overeenkomst kan

aanwijzingen opleveren omtrent de betekenis die partijen aan hun overeenkomst hebben toegekend.

Bij dit alles zij nog bedacht dat de rechten en verplichtingen van partijen ten opzichte van elkaar niet alleen bepaald worden door hetgeen zij uitdrukkelijk zijn overeengekomen, maar ook door de redelijkheid en billijkheid die hun rechtsverhouding beheerst.

Van groot belang is vaak de taalkundige betekenis van de bewoordingen van het geschrift, gelezen in de context ervan als geheel, die deze in (de desbetreffende kring van) het maatschappelijk verkeer normaal gesproken hebben. Verder zijn bij de uitleg van belang de aard van de transactie, de omvang en gedetailleerdheid van de contractsbevestiging, de wijze van totstandkoming ervan – waarbij van belang is of partijen werden bijgestaan door (juridisch) deskundige raadslieden – en de overige bepalingen ervan.

Bij de uitleg van een overeenkomst van opdracht en voor de vaststelling van de verplichtingen die de opdrachtnemer op zich heeft genomen, moet worden gelet op de tussen partijen gesloten overeenkomst aangevuld met latere instructies en afspraken, een en ander beoordeeld in het licht van alle omstandigheden van het geval.

Een "entire agreement clause" kan een relevante omstandigheid kan zijn bij de uitleg van een overeenkomst waarvan deze clausule deel uitmaakt. Welke betekenis aan een dergelijke clausule toekomt, is afhankelijk van de omstandigheden van het geval, waaronder de bewoordingen van de clausule, de aard, de inhoud, de strekking en de mate van gedetailleerdheid van de overeenkomst waarvan de clausule deel uitmaakt, en de wijze waarop de clausule tijdens de onderhandelingen ter sprake is gekomen en onderdeel van de overeenkomst is geworden.

3. Stelplicht en bewijslast. Tegenbewijs.

Die partij die een bepaalde uitleg bepleit heeft de stelplicht en bewijslast. Deze partij voert een bevrijdend verweer.

Voor een van de letterlijke tekst sterk afwijkende uitleg is nodig dat feiten en omstandigheden worden gesteld op grond waarvan kan worden aangenomen dat die afwijkende bedoeling bij beide partijen aanwezig was.

Indien als uitgangspunt beslissend gewicht is toegekend aan de meest voor de hand liggende taalkundige betekenis van de bewoordingen waarin de koopovereenkomst zijn gesteld, mede gelet op de aard en strekking van de hier aan de orde zijnde bepalingen van de koopovereenkomst en gelet ook op de context daarvan, is de uitleg waartoe de rechter voorshands is gekomen, waarbij de tegen dit oordeel aangevoerde verweren vooralsnog niet inhoudelijk zijn beoordeeld, vatbaar voor tegenbewijs, in welk geval aan het aanbod tot tegenbewijs in beginsel geen bijzondere eisen mogen worden gesteld

Ook indien bij de uitleg van een overeenkomst groot gewicht toekomt aan de taalkundige betekenis van de gekozen bewoordingen, kunnen de overige omstandigheden van het geval meebrengen dat een andere (dan de taalkundige) betekenis aan de bepalingen van de overeenkomst moet worden gehecht. Beslissend blijft immers de zin die partijen in de gegeven omstandigheden over en weer redelijkerwijs aan deze bepalingen mochten toekennen en hetgeen zij te dien aanzien redelijkerwijs van elkaar mochten verwachten.

4. Feitenrechter en cassatie.

De uitleg van een overeenkomst is voorbehouden aan de feitenrechter, doch in cassatie kan wel worden getoetst of de feitenrechter bij die uitleg de juiste maatstaven heeft gehanteerd en of zijn oordeel naar behoren is gemotiveerd.

5. Vindplaatsen.

Hoge Raad 13-03-1981, ECLI:NL:HR:1981:AG4158 Haviltex.

Hoge Raad 20-02-2004, ECLI:NL:HR:2004:AO1427.DSM/FOX. In dit arrest gaat de Hoge Raad in op de vloeiende overgang tussen de Haviltex-norm en de Cao-norm, en de gemeenschappelijke grondslag.

HR 19 januari 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ3178 Meyer Europe/Pont Meyer. In dit arrest gaat het om de uitleg van commerciële contracten. Van belang is of het gaat om een contract gesloten tussen commerciële partijen met juridisch deskundige hulp, waarbij de tekst van het contract tussen partijen uitdrukkelijk aan de orde is geweest.

Rechtbank Amsterdam 22-04-2009 ECLI:NL:RBAMS:2009:BK6531 Megapool.

Conclusie bij Hoge Raad 23-10-2009 ECLI:NL:HR:2009:BJ7331. Mr. L. Timmerman onderscheidt enerzijds de objectieve, tekstuele en taalkundige, grammaticale uitleg, en anderzijds de contextuele, op de redelijkheid en billijkheid gebaseerde uitleg.

Rechtbank Rotterdam 04-11-2009 ECLI:NL:RBROT:2009:BK3785. In dit vonnis staat een beknopte samenvatting van de jurisprudentie.

Hoge Raad 19-11-2010, ECLI:NL:HR:2010:BN7886 Skare/Flexmen.

Hoge Raad 29-06-2012 ECLI:NL:HR:2012:BW1981.

Hoge Raad 12-10-2012 ECLI:NL:HR:2012:BX5572. + Conclusie!

Hoge Raad 05-04-2013: ECLI:NL:HR:2013:BY8101. Lundiform/Mexx.

(PdB 20131227)